

A magyar munkásmozgalom történetének válogatott bibliográfiája. 1945—1971. Szerk. KÁLMÁN Lászlóné. Bp. 1973. Kossuth. Soksz., 596 l.

A bibliográfia, amelyet bemutatunk, nélkülözhetetlen kézikönyve lesz az újkori történet kutatóinak. Azzá teszi a vállalkozás jelentősége, és azzá teszi a kidolgozás gondossága is.

Jelentőségéről annyit, hogy a magyar munkásmozgalom történeti irodalmáról eddig nem készült átfogó „leltár”. Ha eltekintünk a munka tartalmi felmérésétől, és pusztán tekintélyes mennyiségére figyelünk, akkor is szembetűnően gazdag tárházát ígéri a kötet e területnek. Pedig az összeállítók válogattak; jó szakmai érzéssel és régi gyakorlattal egy negyedszázad termésének színejavát emelték ki.

A felszabadulás forradalmi változásokat hozott történetiszemléletünkben is, a marxista történeti látásmód új felismerésekhez vezetett. Világossá vált, hogy múltunk és jelenünk nem vizsgálható a munkásság történelmi hivatásának és szerepének ismerete nélkül, s megváltozott helyzetünkéből következett, hogy amire a polgári történetírás nem fordított gondot, a szocializmust építő Magyarországon fontos feladattá vált: feltárni és ismertetni az osztályküzdelmek hazai hagyományait. Megkezdődött tehát, és azóta is töretlenül folyik az alkotó munka általános történeti képünk kiteljesedéséért.

A számvetési igénye nélkül, csupán a tájékoztatás szándékával készült ez a bibliográfia. Mégsem véletlen, hogy a 25 éves Párttörténeti Intézet könyvtárának munkatársai vállalkoztak az úttörő lépésre. A fiatal tudományág szinte egyidős az intézmény fennállásával, amely a haladó mozgalmak történetét feltáró irodalom jelentős hányadát publikálta, s így e kötet — gyakorlati célján kívül — az összeállítók megemlékező szándékával is találkozhatott.

Általában az, hogy egy válogatott

bibliográfiában mi szerepeljen, és mi maradhat ki, gyakori gond a rögzített szempontok legkövetkezetesebb betartása esetében is. Nincs mód arra hogy a könyvtáros valamennyi tételnél mérlegeljen és értékeljen. S ha egy bibliográfia, mint esetünkben, csaknem 7000 tételt tartalmaz, s az önállóan megjelent kiadványokon, monográfiákon, dokumentumköteteken, visszaemlékezés-gyűjteményeken, életrajzi feldolgozásokon kívül mintegy másfélszáz tudományos évkönyv és folyóirat tanulmányainak, szaccikkjeinek anyagából válogat, bocsánatos „szakmai bűn”, ha egy-egy arra érdemes kimarad. Sajnálatos azonban, hogy négy vezető napilapunk vonatkozó anyagának átnézésére — a könyvtár adatgazdag cikk-katalógusa alapján — már nem maradt erő. Mindezt annak tudatában érezzük így, hogy a napilapok nem vállalkozhatnak elemző tanulmányok közlésére, de alkalmanként helyt adnak — és helyt is adtak — életrajzok, megemlékezések számára, valamint egyes történeti kérdések leszűrt eredményeinek összefoglaló ismertetésére.

Az anyaggyűjtő munka egyik legnehezebb feladata volt határvonalat húzni a munkásmozgalom története és az általános történet természetesen ötvöződő területein. Bevezetőben utaltunk arra, hogy a marxista történetiszemlélet a munkásmozgalom eseményeit, mint a haladás mozgató rugóját az általános történettel kölcsönhatásban vizsgálja, s így sokszor nehéz eldönteni, hogy valamely történeti kérdés komplex tárgyalása „befelér-e” a bibliográfia keretébe. A kötet nagy erénye, hogy az összeállítók — LETT Miklós, PÁLMAI Magda, VARGÁNÉ TOLDI Sarolta és VIDA Sándor — mind az általános történet, mind a nemzetközi munkásmozgalom történetének összefüggésében, a bővebb feltárást választották. Nem mulasztathatjuk el megemlíteni azt sem, hogy ott, ahol az idézett cím nem utalt egyértelműen a tartalomra, annotációval tették pontosabbá.

Elsősorban a munkásmozgalom történetével szervezett oktatás keretében foglalkozók részére választott igen szerencsés megoldást KÁLMÁN Lászlóné, a bibliográfia szerkesztője azzal, hogy a munka felépítése a nemrégiben kibocsátott párt-történeti tankönyv korszakbeosztását követi. A szocialista munkásmozgalom felépésétől és kibontakozásától a „Szocializmus teljes felépítéséért” c. fejezetig 11 részben tárgyalja a szakirodalmat, s az egységeken belül tematikai elrendezést használ. Ez a tagolás áttekinthetővé teszi az anyagot, s tovább segíti a kézikönyv használatát a precíz apparátus: a név- és földrajzi mutató, valamint a gyárak, üzemek és intézmények mutatója.

Külön is érdemes figyelmünkre a korszakhatárok közé nem szorítható kiadványok feltárásának módja. A bevezető, ún. általános részben képet kapunk a korábban megjelent és témánkhoz kapcsolódó irodalom segédleteiről, bibliográfiákról, repertóriumokról, kronológiákról, ikonográfiákról, és egyéb forráskiadványokról. Az igényesebb kutatók számára tanulságos tudományos ülések, viták és véleménycserék publikált anyaga csakúgy gazdagítja az általános részt, mint a marxizmus—leninizmus klasszikusairól szóló irodalom vagy a hely- gyár- és üzem-történeti munkák összefoglalása.

Nem kevésbé említésre méltó törekvése a szerzőknek, hogy nem hagyva figyelmen kívül az újabban egyre több területen jelentkező névadó és helytörténet-kutatási szándékot, a kötet végén az életrajzgyűjtemények bibliográfiáját közlik, sőt a progresszív mozgalmak kiemelkedő személyiségeinek megismerését a róluk szóló legátfogóbb irodalom megjelölésével segítik elő.

A Magyar munkásmozgalom történetének bibliográfiája rövid idő alatt, megfeszített munkával készült, mégis átgondoltan szerkesztett, megbízható kiadvány. Valódi értékévé azonban csak a kutatók és érdeklődők kezében, a használat során válik, s ezért fontos, hogy a könyvtárosok, tájékoztatással foglalkozó szakemberek valamennyien megismerjék. Félő azonban, hogy a csekély példányszám (mindössze 800) ezt nem teszi lehetővé, s már most érdemes lenne gondolkodni rajta: miképpen lehetne a hiányolt kiegészítésekkel az igényeknek megfelelő mennyiségben ismét hozzáférhetővé tenni.